

DIE SACRATISSIMA
NUMQUAM CERTE RETICENDA FUTURIS
GLORIOSÆ VIRGINIS ORTUS
MEMORANTE
INNUMERÆ TURCARUM TURMÆ
MÆLITAM INGRUENTES
QUATUOR PRÆCIPUAS URBES
DIRUERE MINABANTUR
AST INCOLÆ
PATRONÆ CŒLESTIS FULTI PATROCINIO
AUSU INSOLENTI
CHRISTIANÆ FIDÆI OSORES
PERFUDERUNT FUGARUNT
EX QUO
INVICTÆ URBIS CIVES
INSIGNEM TRIUMPHUM COMMEMORANTES
VIRGINIS SANCTISSIMÆ ORTUS QUOTANNIS
SOLLEMNIORI POMPA
RECOLUNT VENERANTUR.

CARMEN

I.

Arma viros cecinisse velim quis multa diuque
Perpessus, Lunæ tandem fera signa bicornis
Debellare datum Melitaque arcere profanos.
Mœnia si caperent, acies jam cæde cruentas
Absque mora Romam jurarant ducere sacras
Pontificis vittas lacerare et perdere regnum.
Vix cœlum intonuit stultis spes omnis abacta est
A te principium, tua nam victoria, sumat
Virgo parens, carmen : votis et tu annue nostris.
En nova progenies Stygiis emersa latebris
Ingruit, inque dies passim nova damna minatur.
Sis felix nostroque Pio largire triumphos !

Dives opum belloque potens Solimanus inausum
 Nilque intentatum linquens scelerisve dolive
 Europam penitus sua sub juga ferre studebat.
 Gens quæque exitium sibimet certamque ruinam
 Instare et nullis averti posse putabat
 Artibus. Una salus miseris, spes una superstes
 Relligio; sed rupta fides discordia demens
 Auri sacra fames, nunc in contraria scissa
 Membra tenet Capite in quo rerum summa potestas,
 In quo vis omnis residet vis nescia vinci.
 Ast aliter summi ductor statuebat Olympi
 Heroesque simul Melitæ ducebat ad oras.
 Hinc subito advolitans totum pennata per orbem
 Nuntia Fama ruens Solymani accesserat aures:
 Bizantique potens violenti concitus ira
 Eoa innumeras mittit tellure phalanges.
 Iamque adeo terras repetunt tot millia densa
 Quæ Melite numquam tanta usquam ac talia vidit
 Agmina sicut vere novo fragrantia surgunt
 Germina luxuriat foliis ut mollibus arbor:
 Haud aliter longo perstabant agmine Turcæ.
 At postquam igne lacessita edunt aera fragorem
 Turribus ex altis certi prænuntia belli
 Urbes continuo tristi miseroque tumultu
 Miscentur, penitusque simul nunc mœnia complent
 Obsessum voces: it tristis ad æthera clamor.
 Tunc pavidæ matres currunt per littora flentes
 Amplexosque tenent natos quas inde sequuntur
 Passibus haud equis confecti ætate parentes:
 Atque omnes properant subeundi tecta domorum.

Valletta interea magnus qui sorte Magister
 Præfuerat Melitæ Solymæ sacri ordinis heros
 Præclari generis pietate insignis et armis
 Ad bellum cito sese parat turbamque coercet
 Discretam ordinibus certis : hinc ipse morasque
 Tollere ed indomito mentes incendere Marte
 Incipit, exacuitque animos in prælia cunctis.
 Tum ductor castris edicit signa sequantur
 Ardentesque animos armis pugnæque parent se.
 Protinus hinc atque hinc cæpit fervere vulgus,
 Concita ut Icarii tollunt se cærula ponti
 Cum Notus atque altis de nubibus ingruit Eurus
 Spumantesque cient immani turbine fluctus.
 Hand secus incedunt magno tot millia motu,
 Sub pedibusque levis densa caligine pulvis
 Tollitur, excutitur tellus cælum tonat omne fragore.
 Iamque in conspectu multis legionibus hostis
 Apparet jam nunc in nostros impete dirò
 Obvius ire parat sævum est certamen adortus.
 Protinus adversis Martem invasere maniplis
 Congressæque amborum acies glomerantur et hastæ
 Mucrones clypei que una et thoraces aheni
 Concurrunt flictu ingenti : ferit æthera clamor.
 Cœdentûm letæ voces miscentur in unum
 Cum gemita miserorum extrema in morte dolentûm.
 Tela madent largo tepefacta est sanguine tellus.
 Acrius hic Melitæ deinceps animosa juvenus
 Aggreditur magis atque magis contendere pugna
 Inferior numero sed longe pectore et armis
 Fortior atque ardens animis per tela per hostes

Fortunæ casus omnes invadere dulci
 Pro patria pulchrumque subit succumbere in armis.
 Multa hinc atque illinc sternuntur inertia passim
 Corpora longum anceps hæsit victoria, donec
 Paullatim occiduas Phæbus se mersit in undas.
 Interea Turcæ innumera jam cœde suorum,
 Digressi e castris nota in tentoria pergunt:
 Ac defessa gravi tandem nunc membra labore
 Dent curant somno et placidæ indulgere quieti.
 Tunc omnes pariterque silent simul atque quiescunt.
 Haud secus et nostri multa jam nocte jacebant
 Viribus effractis devincti corpora somno.
 At non sic certe Vallettam dulcis habebat
 Sopitum requies curarum : territus ipse
 Multa volutat secum animo fata ultima forsân
 Ne subeat Melite et pubes delecta virorum.
 Nec Titan adeo lustrarât lampade terras
 Atque aurora polo gelidam depellerat umbram,
 Quum ductor sociis cœptos perficere muros
 Nec mora præcipit et fossas per mœnia duci.
 Facta simul dictis succedunt, ocyus omnes
 Instant ardentés curantque explere laborem.
 Præcipitesque nova pariter jam luce resurgunt,
 Bellandi cupidi scythæ, tunc arma capessunt
 Atque omnes rursum totis concurrere campis
 Exoptant animis iterumque aggredere pugnam.
 Illico Conspicuam repetunt ac vertice collis
 Consistunt acies unde omnis Senglea coram
 Cernitur est etenim magna oppugnare voluntas.
 Hinc iter oppositum simul et pars altera carpens

VII.

Circumfusa ruens aduersa in parte locatur.
 Est procul ante urbem praeclso vertice, collis,
 Campis in mediis : circum vasta undique sese
 Planities tendit quam subter littora ponti
 Subjiciuntur Conradini nomine dicta.
 Huc pergunt turmae ac proceri in culmine sistunt
 Unde omnem oppositam speculantur desuper arcem.
 Bellica tormenta atque ingenti mole vehuntur
 Ignibus infestis validos sternentia muros.
 Eheu quot tibi funestos o Senglea luctus,
 Quanta simulque tuae delectae funera genti
 Scythia movet, qui tot clades caedemque ruinam
 Iuratus parat in cinerem tua vertere tecta.
 Nec spes nunc adeo fallit : namque undique circum
 Quae longe superant numero tot millia perstant.
 Nec te finitimi o Patria auxiliare parantur
 Quamquam subsidio precibus tu saepe vocasti.
 At quamvis nullus lapsis succurrere rebus
 Audet, tu vinces tamen : est in pectore namque
 Inconcussa fides quam olim instituyente Magistro
 Dogmata Evangelii hausisti pariterque salutem
 Delens idolum cultum atque altaria vastans.
 Qua tu nunc freta ecquis te oppugnare valeret ?
 Ad palmam tua gens properat sicut inclytus heros
 Numine permotus magnoque incensus amore
 Sacra canens laetus fertur moriturus in ignes.
 Non aliter pia gens optat procumbere in armis.
 At jam Turcarum Conradini e vertice ductor
 Signa tulit : magnis ulularunt vocibus omnes
 Protinus, et rauco strepuerunt cornua cantu.

VIII.

Nec mora perveniunt urbis sub mœnibus hostes
Omnesque impendunt vires evellere vallum :
Perquiruntque aditum et scalis adscendere muros
Qua spissa est acies. Telorum immittere contra
Omne genus cives, illosque expellere vallo
Desueti quamvis muros defendere bello :
Atque simul magnoolvebant pondere saxa
Si valeant modo congestam perrumpere turbam.
Ast ubi Castellum contra advenere priores
Bellica tormenta infestos jaculantia glandes
Vertit in adversos ductor qui præsidet arci.
Terra tremit crebrisque mugitibus aer
Impletur, fervetque explosis ignibus unda.
Præcipientesque statim audentes in mœnia Turcæ
Sternuntur leto densa caligine tecti.
Seminecesque alii passim volvuntque ruuntque
Fluctibus et terram complent pontumque cruore :
Hinc luctus resonant hinc plurima mortis imago.
Successu læti cives denso agmine rursus
Acrius instaurant pugnam nec saxa nec ignes
Interea cessant effundere : at hostibus inde
Paullatim cecidere animi et formidine capti
Conversi celerantque fugam murosque relinquunt :
Quos Melitæ turmæ ingenti clamore sequuntur.
Victoresque dein lætum per mœnia cantum
Edunt, atque omnes simul una templa petentes
Grates persolvunt dignas laudesque canuntur.

II.

Interea præda cives spoliisque potiti
Insignem ducebant victo ex hoste triumphum.
At nova Scytharum ductor nunc plurima versans
Consilia, eventus belli variosque volutans
Sollicitam gerit indomito sub pectore curam.
Hinc acies jubet acciri, fortissimus ipse
In cœtu surgit medio inde silentia late
Indicens clamans populis ut verba loquentis
Acciperent rumpit tandem de pectore voces :

O Scythæ vos o Libyæ delecta juvenus
Flos veterum virtusque heroum ac fortibus ausis
Anne igitur decet incepto desistere victos
Nec posse infestam Melitæ deperdere gentem !
Et nos quippe timent populi suntque omnia nutu
Imperioque simul dominamur gentibus orbis.
Ergo agite o socii in media nunc arma ruamus
Vincimus aut moriemur sed moriemur inulti.

Hæc ait incenditque animos in prælia viris :
Inde lupi similes dudum quos improba ventris
Exagitat cæcos rabies camposque per omnes

Horrendam cladem pecudis et funera portant :
 Sic quoque præcipites invadunt mœnia Turcæ.
 Ac primum valide jaculantes tecta domorum
 Glandibus innumeris jam plurima damna ferebant ;
 Quum ductor Valletta jabet munimina duci
 Captivis, sperans illos explere laborem
 Illæsos posse at mirum ! nec fratribus ipsis
 Parcunt ac multo vitam cum sanguine fundunt.
 Talia dum campis late dant funera Scythæ
 Supremus ductor sæva inter prælia fertur
 Hinc inde audax perque ignem cædemque cruoremque
 Horrisonosque virum fremitus turbamque ruentem :
 Hortaturque suos animisque audacibus implet.
 Nec tamen interea iaculari mœnia cessant :
 Huc illuc volitant glandes : it fumus ad auras.
 Ac veluti si forte flamma furentibus Austris
 Incidit in nemus ac volvunt incendia venti :
 Ipsa furens late ramosque ac tota repente
 Arbusta indomitus prosternit spiritus ardor.
 Haud secus effertur per mœnia clarior ignis
 Et longe propiusque æstus incendia volvunt.
 Tum summam peragunt munimina vasta ruinam
 Vulcano superante fero, nunc proxima flammæ
 Castra flagrant ac circum igni freta lata relucunt.
 Clamorem immensum tollunt ad sidera cives :
 Stringunt tela manu nec sat rationis in armis.
 Omnesque et pueri et senes pariterque puellæ
 Quin etiam cruciati morbo stratisque relictis
 Currebant avidi pugna murosque subibant.
 Ac ubi congressos vidit Valletta cohortes

Talibus inflammat dictis et concitat iras :
 Jam jam non licet humanis confidere rebus
 Spem nostram, tantum cœlo sperare salutem
 Nunc superest : medios iterumque ruamus in hostes
 Pro patria atque fide semper pugnare decebit.
 His dictis animos pugnae flagravat amore
 Spemque dedit sociis dubium solvitque timorem.
 Illico consistunt alacres atque obviam contra
 Arma gerunt frontemque adversaque pectora telis
 Opposuerunt instant Turcæ glomerantque phalanges.
 Jam furor incensa tota bacchatur in urbe.
 Utque æstate nova messorum arva petentes
 Oppositi veniunt jam nunc matura secantes
 Hordea frugiferam vel messem : concidit hausta
 Falce segēs multis terra est obruta manibus :
 Sic nostrorum Turcarumque adversa feruntur
 Agmina sternunturque viri se mutua letho.
 Pons erat in mediis constructus in oppida quemque
 Expugnare omnes pariterque evertere cives
 Certabant : Turcæ contra defendere telis.
 Instant vi patria nostri pontemque sub ipsum
 Nonnulli ingressi tentant divellere ab imo.
 At subito glomerati hostes hinc cominus illinc
 Proturbant, quos inter ductorisque nepotem
 Henricum juvenem præstanti pectore et armis
 Cui nullum virtute parem nec fortibus ausis
 Gallia misit militiæ decus ornamentum.
 Hunc ubi præcunctis galea cristisque decorum
 Cognorant hostes confestim adversa tulerunt
 Arma virumque simul prosternunt ictibus arvo.

Concidit infelix resupino corpore cœlum
 Aspiciens : sicut flos qui succisus aratro
 Languescit moriens summa radice revulsus.
 Ast tu cadendo vincis fortissime Gallum
 Tu patriæ nostræ vindex et Relligionis
 Martyr ad astra volas redimitus tempora lauro.
 Fortunate ! oh si quid carmina nostra valerent
 Nulla dies memori certe te distrahet ævo.
 Dumque diem portat Phœbus dum se occulit undis
 " Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. "

Valletta interea luctu confectus acerbo
 Henrici morte infestum sub pectore vulnus
 Comprimit, nec gemit haud animus turbatur ejusdem.
 Sed templum petiens magna comitante caterva
 Impubis cineri extremos indicit honores,
 Æternamque simul requiem pacemque precatur.
 Stant mœsti comites dejecti lumina vultu
 Sollicitumque premunt alto sub corde dolorem :
 Et belli finem supremo Numine cuncti
 Multis exposcunt votis pacemque requirunt.
 E templo egressi ductor Valletta cohortes
 Præcipit acciri dixitque novissima verba :
 Este viri comites suprema en advenit hora.
 Jam nostros primos hostis demisit ad Orcum
 Et magis atque magis numero superadditur ipse.
 Quid superest ? nullam certe sperare salutem
 Sitque modus tandem virtus pars ultima nostri :
 Utque decet fortes diros incurrimus hostes
 Dejicimur quamvis patriæ sub mœnibus omnes.
 Ast hic Robertus cœlesti numine motus

XIII.

Incipit affari: lætas advertite mentes
 O socii: placida stratus quum nocte jacerem
 En Virgo cœlo adveniens mihi visa per auras
 Atque caput supra stetit et mihi verba locuta
 Ipsa hæc quæ refero: venio hic tibi nuncia gaudî;
 Omnia qui regit Melitæ miseratus ab alto est
 Quamprimum vincet Melites cædentur et hostes;
 Ast pugnare decebit amat victoria curam.
 Talia voce refert dictisque solatur amicis,
 Impellitque animos pugnae: hinc agmine denso
 Arma fremunt telisque incessunt eminus hostem.
 Dux autem fulgens armis atque ære corusco
 Præ cunctis gradiens densa inter millia fertur
 Intrepidus, longis quamvis confectus ab annis.
 At sibi continuo rediit in pectore virtus
 Et vitam spernens jam nunc per tela per ignes
 Irruit, atque audax in aperta pericula currit.
 Multa hinc atque illinc prosternit corpora letho
 Quin tamen excedat pugna etsi vulnera gerat.
 Nec minus interea Turcarum densa ruebant
 Agmina ceu strepitu horrissono fremit unda furenti
 Acta Noto in scopulos infestis concita ventis
 Prostantem assiduo quem pulsant æquora fluctu.
 Acrius intendunt vires pariterque sub ipsis
 Mænibus immissi scalis adscendere tentant
 Si qua vexillum possent extollere in altum.
 Flagrantes alii tædas ad culmina jactant
 Quasque dehinc muris diversa in parte receptas
 In deusas nostri subito repulere phalanges.
 Præcipites patriis volvuntur mœnibus hostes

XIV.

Atque simul magnam secum trahuntque ruinam.
 At vires Scythæ renovant nostrosque conantur
 Sternere cæde viros Melitæamque excindere gentem :
 Et semel atque iterum adspirat fortuna labori.
 Hostis habet muros jam nunc a culmine ruunt
 Urbes, jam versæ in cineres..... ast qualis in auras
 Lætitiæ voces fundit Melitensia pubis !
 Exhilaratque animos et vultu gaudia promit !
 Exulta o Melites cœlo miseratus ab alto
 Est Deus ipse tui Scythas terretque fugatque
 Et rabies subito in vanas evanuit auras.
 Iam naves scandunt omnes jam littora linquunt.
 Ergo agite o lætum gens Sengleana triumphum ;
 Pandite nunc tandem portas cantusque movete,
 Atque Deo gratias referens celebrate Mariæ
 Prodigio grati sollemnes ordine pompas :
 Mox facti memores servent per sæcula nomen
 “ Et nati natorum et qui nascentur ab illis.”

A. ZAMMIT

VI. Idus Septembres

MDCCLXXIII.

Senglea.